

Ræða stjórnarformanns á ársfundi 21. mars 2018

Ágætu sjóðfélagar!

Ég lauk ræðu minni hér á þessum vettvangi í fyrra, fyrir nákvæmlega ári upp á dag, með því að lýsa bjartsýni. Framtíðin væri björt fyrir sjóðfélaga lífeyrissjóðs verzlunarmanna. Kannski þótti einhverjum þetta vera djarflega mælt í ljósi þess að árið sem þá var gert upp, árið 2016, hafði alls ekki verið sjóðnum gjöfult. Gengispróun krónunnar á árinu 2016 hafði hrifsað úr höndum okkar stærstan hluta þess árangurs sem við höfðum náð, einkum á erlendum mörkuðum.

Það er því einkar ánægjulegt að geta staðið hér frammi fyrir ykkur í dag og flutt ykkur þann boðskap að góð innistæða hafi verið fyrir bjartsýni minni þá, eins og við fáum að sjá hér á eftir þegar framkvæmdastjóri sjóðsins fer yfir helstu niðurstöður ársins 2017. Þetta ár mun fara í flokk með þeim bestu í sögu sjóðsins, hvað ávöxtun varðar. Ég vil nota tækifærið og þakka stjórnendum og starfsfólkinu öllu hjá Lífeyrissjóði verzlunarmanna fyrir þeirra þátt í að skapa þennan góða árangur sem við sjáum hér í dag.

Árið 2017 var gott hjá sjóðnum að ýmsu öðru leyti líka. Teknar voru upp nýjar vinnureglur um val á frambjóðendum til setu í stjórnnum félaga sem sjóðurinn á eignarhlut í. Markmiðið var að gera þeim sem áhuga hafa, auðveldara að leita eftir stuðningi sjóðsins til stjórnarsetu og stækka þann hóp fólks sem sjóðurinn getur leitað til. Mögulegt er nú að gefa kost á sér í gegnum tölvupóst og form á vef sjóðsins. Fjögurra manna valnefnd sér svo um að tilnefna úr hópi umsækjendanna, en valnefndina skipa formaður stjórnar LV, varaformaður stjórnar LV, framkvæmdastjóri LV og ráðgjafi sem ráðinn er af framkvæmdastjóra að fenginni umsögn stjórnar sjóðsins. Valnefndinni er uppálagt að komast að samhljóða niðurstöðu en ef til atkvæðagreiðslu kemur fara formaður, varaformaður og framkvæmdastjóri með eitt atkvæði hver en ráðgjafinn hefur tillögu- og umsagnarrétt. Meirihluti atkvæða ræður niðurstöðu. Með því er tryggt að bæði ferlið sé faglegt og að fleiri en einn komi að hverri ákvörðun. Þá tekur stjórn LV í heild sinni afstöðu til tillagna valnefndar og tekur lokaákvörðunina. Stjórnarmönnum sem njóta stuðnings sjóðsins er kynnt eigendastefna hans en eru að öðru leyti óháðir í störfum sínum og sinna stjórnarstörfum sínum í þágu allra hluthafa líkt og kveðið er skýrt á um í hlutafélagalögum.

Þessi breyting er mjög til bóta að mínu mati

Það má segja að við höfum í fyrra tekið nokkur stór skref framávið í átt til aukins gagnsæis og samfélagslegrar ábyrgðar sem er í samræmi við það stóra hlutverk sem lífeyrissjóðirnir í heild sinni hafa leikið í atvinnulífinu síðustu ár. Einnig var árið nýtt til umræðu um með hvaða hætti sjóðurinn geti í auknum mæli tileinkað sér nýjustu hugmyndafræði á sviði ábyrgra fjárfestinga. Þar eru spennandi hlutir að gerast og mikil umræða í gangi, sem fjárfestar víða um heim taka þátt í.

Þá hefur sjóðurinn einnig lagt sig meira fram, en kannski stundum áður, við að bregðast við umræðu sem kviknað hefur í samfélaginu og varðar sjóðinn. Slík þátttaka í opinberri umræðu er vissulega vandmeðfarinn og einhverjir hér inni kunna að hafa varann á sér um hvert hlutverk sjóðsins eigi að vera í slíkri umræðu. Kröfur almennings um skjót svör og aukið gagnsæi við ákvarðanatöku hafa hins vegar farið mjög vaxandi og við því verður að bregðast. Það er hluti af því að byggja upp traust að bjóða upp á meira samtal um stefnu okkar og stærri ákvarðanir. Samtal eykur traust en einhliða umræða rýrir það. Æ oftast er kallað eftir afstöðu lífeyrissjóðsins til gjörninga innan þeirra fyrirtækja þar sem hann er á meðal hluthafa. Þetta er eðlileg þróun og við eigum að nýta hana til góðs. Allir þurfa aðhald og lífeyrissjóðir eins og okkar eiga að ganga á undan með góðu fordæmi á sviði upplýsingagjafar á fjármálamarkaði og í atvinnulífinu í heild.

Þetta er okkar ábyrgð og það er eðlilegt að gerðar séu til okkar strangar kröfur. Lífeyrissjóður verslunarmanna er sem áður sagði stór þátttakandi í atvinnulífi þjóðarinnar. Hann lánar á hagstæðum kjörum til húsnæðiskaupa þúsunda heimila og styður við farsæld í samfélaginu með því að tryggja að fjármagn renni til góðra og samfélagslega arðbærra verkefna um leið og áhættu sjóðsins er dreift og ávöxtun hámarkuð.

Í fyrra jókst til að mynda nokkuð hlutfall erlendra fjárfestinga sjóðsins sem stuðlar að minni áhættu af sveiflum í innlendu efnahagslífi. Meginkraftur er hins vegar ávallt sú að langtímaávöxtun þess fjár sem við gætum fyrir hönd sjóðfélaga sé góð. Þegar ársreikningurinn er skoðaður þá sést, að þegar innflæði frá sjóðfélögum er dregið frá og bara horft á tekjur okkar af fjárfestingum, þá voru þær á síðasta ári 47 milljarðar króna. Það er umtalsverð upphæð. Þetta er sú ávöxtun sem renna mun í vasa sjóðfélaga okkar vegna starfsemi okkar á síðasta ári og við getum sannarlega verið stolt af þessum árangri.

Í samhengi við þessa umræðu alla vil ég einnig nefna að sjóðurinn er nú kominn á Facebook!

Stutt er síðan Facebook-síða sjóðsins var opnuð og eru viðbrögðin framfarar vonum, bæði í umfangi og gæðum. Með gæðum á ég við að viðbrögðin eru nánast öll jákvæð. En við óttumst að við fengjum jafnvel neikvæð viðbrögð, en – nei! Það varð aldeilis ekki. Ég hef fulla trú á að þessi samskiptagátt sem við höfum nú opnað geti verið gott verkfæri til að breiða út meðal sjóðfélaga og alls almennings ríkari skilning á starfi sjóðsins, hlutverki og skyldum og verði um leið farvegur uppbyggjandi tjáskipta og upplýsinga um allt sem lýtur að hagsmunum sjóðfélaganna.

Ég vil einnig nefna að ný fjárfestingarstefna sjóðsins var uppfærð og kynnt um mitt síðasta ár í tilefni af gildistöku nýrra laga um fjárfestingarstarfsemi lífeyrissjóða og eignastýringu fjárfestingarsjóða. Ýmsar úrbætur koma þar til skjalanna sem varða hæfi og stöðu þeirra sem stýra fjárfestingunum og þeirrar áhættu sem slíkum aðilum er heimilt að taka fyrir hönd sjóðfélaga sinna.

Góðir fundarmenn.

Á sama tíma og við gleðjumst hér yfir eflingu sjóðsins, og að hann hafi haldið áfram að styrkjast eins og sjá má af því að tryggingafræðileg staða hans er orðin jákvæð um 6,4%, þá eru ýmsir sem engu að síður telja að ástæða sé til að taka upp nýjar og gerólíkar aðferðir við að gæta að afkomu Íslendinga á efri árum.

Ein skoðunin sem sett hefur verið fram er að taka ætti upp gegnumstreymiskerfi í stað sjóðssöfnunar og kallað viðbragð við því hvað lífeyrissjóðir landsmanna séu orðnir stórir. Ég ætla ekki að blanda mér mikið í fræðilegu hliðina á þeim vangaveltum, en vil benda á fáein atriði. Sjóðirnir eru stórir vegna þess að sjóðfélagarnir hafa greitt iðgjöld til þeirra og þannig safnað fyrir lífeyrisréttindum sínum. Sjóðfélagar hafa góðu heilli náð mjög góðri ávöxtun á það fé sem þeir hafa lagt fyrir með þessum hætti. Fyrir vikið geta sjóðirnir greitt sjóðfélögum sínum góðan lífeyri. Velta má upp á móti þeirri spurningu hvort líta eigi á þá staðreynd að sjóðirnir hafi ávaxtast vel sem galla við núverandi kerfi.

Hvað skal þá segja um gegnumstreymiskerfi? Vafalaust hefur það einhverja kosti. Við höfum slíkt kerfi nú þegar, fyrstu stoðina í afkomutryggingu landsmanna, Tryggingastofnun ríkisins. Það hefur einn stórkostlegan galla: Að vera háð ákvörðunum stjórnmalamanna, það er Alþingis, og þá fjárlögum hvers árs. Þegar vantar peninga í ríkiskassann geta stjórnmalamennirnir verið snöggir að sækja þá með því að skerða lífeyrinn í gegnumstreymiskerfinu. Reynslan frá 2009 sýnir það eftirminnilega. Viljum við eiga afkomu okkar á efri árum undir ákvörðunum Alþingis einvörðungu?

Sumir, sem gagnrýnt hafa íslenska lífeyriskerfið, nefna í því sambandi norska olíusjóðinn sem fyrirmynd. Það er ekki ósanngjarnt enda stærsti sjóður í heimi og einn sá alþekktasti. Norski olíusjóðurinn á í dag 1,3% af öllum skráðum hlutabréfum í heiminum. 66% af eignum sjóðsins eru í skráðum hlutabréfum, 32% í skuldabréfum og 2,5% í fasteignum. Verðmætasta einstaka eign sjóðsins

er hlutur í Apple sem metinn er á um 770 milljarða svo dæmi sé tekið. Það er um 100 milljörðum meira en allar eignir Lífeyrissjóðs verslunarmanna.

Meðalraunávöxtun norska olíusjóðsins síðustu tuttugu ár, frá 1998 – 2017, hefur verið 4,1% sem þykir mjög góð ávöxtun og reglulega er vitnað til góðs árangurs sjóðsins. EN meðalraunávöxtun Lífeyrissjóðs verslunarmanna yfir sama tímabil hefur verið 4,2% eða 0,1 prósentustigi meira. Norski olíusjóðurinn getur sannarlega verið fyrirmynd okkar á mörgum sviðum en hvað varðar ávöxtun þá höfum við verið á pari og gott betur.

Norski olíusjóðurinn er stærsti þjóðarsjóður heims. Hlutverk hans er að einangra olíuauð Norðmanna frá hagkerfinu til þess að koma í veg fyrir „hollensku veikina“, að olíuauðurinn ryðji atvinnugreinum úr vegi, ekki síst útflutningsgreinum, þar sem gengi krónunnar yrði annars of sterkt. Sjóðurinn má aðeins fjárfesta erlendis til að koma í veg fyrir ofhitnun í hagkerfi Noregs. Hlutverk sjóðsins er einnig að veita kynslóðum framtíðarinnar hlutdeild í olíuauðnum. Af þessari upptalningu má heyra ýmis líkindi á milli íslenska lífeyrissjóðakerfisins og norska olíusjóðsins og í þeim samanburði hallar hvað síst á íslensku sjóðina. Rétt eins og Norðmenn eru stoltir af sínum framtíðarsjóði sem á að verja komandi kynslóðir fyrir áföllum getum við verið stolt af íslenska lífeyrissjóðakerfinu sem er eitt það besta á byggðu bóli. Það er sjálfsagt að gagnrýna en best er ef hún leiðir til breytinga til góðs án þess að kollvarpa þurfi þessum góða árangri sem við höfum náð saman. Á síðustu 50 árum hefur okkur tekist að byggja upp lífeyriskerfi sem þjónar okkur vel. Fjölmörg tækifæri eru til að bæta það enn frekar. Við skulum einhenda okkur í þau verkefni.

Einna fyrirferðarmest í þeirri umræðu eru fjárfestingar lífeyrissjóða. Hversu mikið eiga sjóðirnir að fjárfesta hér heima? Hversu mikið eiga þeir að fjárfesta erlendis? Hversu mikið í hlutabréfum og hversu mikið skuldabréfum? Í hruninu voru sjóðirnir gagnrýndir fyrir að tapa um 20% af eignum sínum en einmitt þá sáum við vel hversu öflugt lífeyriskerfið okkar er. Þegar allt fjármálakerfið hrundi nánast á einu bretti, allir bankar og öll tryggingarfélagin urðu gjaldþrota og meira að segja Seðlabankinn varð tæknilega gjaldþrota þá stóðu lífeyrissjóðirnir hrunið af sér. Þeir voru það eina sem stóð og voru fljótir að vinna upp það 20% tap sem þeir urðu fyrir. Horfum aftur til Noregs um samanburð. Rangar fjárfestingarákvarðanir norska olíusjóðsins hafa kostað hann um 9-13% af heildareignum sjóðsins og árið 2008 tapaði hann tæpum fjórðungi eigna sinn á skömmum tíma. Í ólgusjó fjármálaviðskipta er óhjákvæmilegt að teknar séu rangar fjárfestingarákvarðanir. Það þarf þó ávallt að draga lærdóm af slæmum ákvörðunum og hindra að gerð séu sömu mistök á ný. Lífeyrissjóður verslunarmanna starfar eftir áhættustefnu og hefur sjóðurinn sér til liðsinnis áhættustjóra. Allt er gert til að vanda ákvarðanir við fjárfestingar. Umræðan um umsvif lífeyrissjóðanna í hagkerfinu er eðlileg og nauðsynleg. Spurningin er ekki hvort heldur hvert hlutfall fjárfestinga sjóðanna eigi að vera hér á landi? Á tíma gjaldeyrishaftanna dróst hlutfall erlendra eigna Lífeyrissjóðs verslunarmanna saman, en fjárfestingarstefna sjóðsins hefur gert ráð fyrir hærra hlutfalli erlendra eigna. Þess vegna nýtti sjóðurinn allar heimildir Seðlabankans til erlendra fjárfestinga á haftatímanum og eftir að höftunum var aflétt höfum við markvisst aukið við erlendu eignirnar. Í því felst meiri áhættudreifing, eða með öðrum orðum meira öryggi fjárfestinga fyrir hönd sjóðfélagana.

Góðir fundarmenn.

Á síðasta aðalfundi sjóðsins urðu töluverðar umræður um launamál sjóðsins og þá sérstaklega launakjör framkvæmdastjóra sjóðsins. Stjórn tók þær ábendingar til sín og á síðasta ári fól stjórn óháðum ráðgjöfum að meta launakjör framkvæmdastjóra okkar í samanburði við aðra. Intellecta var falið verkefnið en árlega gera þeir launakönnun sem nær til um 4000 sérfræðinga, meðal annars þeirra er starfa á fjármálamarkaði. Niðurstaða þeirrar könnunar var að laun framkvæmdastjóra sjóðsins voru í efri mörkum miðað við laun framkvæmdastjóra annarra lífeyrissjóða. Stjórn tók

ákvörðun í framhaldinu um að lækka laun framkvæmdastjóra sjóðsins um 9% og hefur sú lækkun þegar tekið gildi.

Það skal tekið fram að laun framkvæmdastjórans hafa verið í frystingu síðan á vormánuðum 2016. Ef tekið er mið af launaþróun síðan 2016 til dagsins í dag og þessarar 9% launalækkunar má segja að laun framkvæmdastjóra hafi lækkað um 20%.

Já , við horfum til framtíðar með bættum stjórnarháttum, betri stjórnun og aukinni upplýsingagjöf.

Það er gaman að segja frá því að þótt aðeins séu fáar vikur síðan við auglýstum eftir stjórnarmönnum sem við gætum stutt í skráðum félögum hafa viðbrögðin verið góð og nú hafa borist hátt á annað hundrað umsóknir. Þetta finnst mér afar jákvætt og það er gleðiefni að fólk vilji leggja þeirri mikilvægu starfsemi lið að ávaxta fé sjóðfélaga okkar.

Ég ætla því að leyfa mér að ítreka bjartsýnisyfirlýsingu mína frá í fyrra, ég ER bjartsýn á að samhentum hópi stjórnar, stjórnenda og allra starfsmanna Lífeyrissjóðs verzlunarmanna muni enn á ný takast að efla sjóðinn og skila sjóðfélögum enn sterkari lífeyrisréttindum. Það er enda mikilvægasta hlutverk okkar allra hér í dag.

Takk fyrir!